

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СЕРИЯСЫ
1997 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ИЗДАЕТСЯ С 1997 ГОДА

ISSN 2710-2661

№ 4 (2023)

ПАВЛОДАР

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org/10.48081/WOOG9481>

Бас редакторы – главный редактор

Аубакирова Р. Ж.

д.п.н. РФ, к.п.н. РК, профессор

Заместитель главного редактора

Жуматаева Е., *д.п.н., профессор*

Ответственный секретарь

Каббасова А. Т., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Мағауова А. С.,

д.п.н., профессор

Бекмағамбетова Р. К.,

д.п.н., профессор

Самекин А. С.,

доктор PhD, ассоц. профессор

Син Куэн Фунг Кеннет,

д.п.н., профессор (Китай)

Желвис Римантас,

д.п.н., к.псих.н., профессор (Литва)

Авагян А. В.,

д.п.н., ассоц. профессор (Армения)

Томас Чех,

д.п.н., доцент п.н. (Чешская Республика)

Омарова А. Р.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

FTAMP 04.01.07

<https://doi.org/10.48081/ASEE7902>**Ж. Ш. Бақтыбаев¹, *А. С. Сейтқалым²**^{1,2}Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*e-mail: zhanat.baktybayev@kaznu.kz

ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ӨЗІН-ӨЗІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУЫ

Бұл мақалада құзыреттіліктер, психологиялық қасиеттер мен құндылық негіздері әлеуметтік педагогтардың кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруына әсер ететін кәсіби дайындықтың құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Бұл тұрғыда кәсіби өзін-өзі тануға ерекше назар аударылады. Бұл ретте әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлау үрдісінде оны мақсатты түрде қалыптастыру қажеттілігі негізделеді. Әлеуметтік педагогтар балалардың әртүрлі санаттарымен жұмыс істейді, бұл өз кезегінде оның үздіксіз өзін-өзі жүзеге асыруы және кәсіби өсуі мен дамуын қажет ететіндігін көрсетеді. Әлеуметтік педагогтардың кәсіби қызметі мен кәсіби іс-әрекеттері аспектісіндегі өзін-өзі жүзеге асырудың өзекті екендігі белгілі. Себебі, білім беру тенденцияларының жандануына байланысты осы қызмет түрі мамандар жұмысының сапалық көрсеткіштерінің туп тамырына айналып отыр. Жалпы кәсіби өзін-өзі жүзеге асыру, кәсіби өзін-өзі анықтау мәселелерін талдау кезінде ғалымдар бұл саланың тек қана бір ғылым шеңберінде ғана емес, бүкіл ғылымдық аспект ретінде қарастырылатынын айтқан болатын. Себебі, кез-келген маман өзін-өзі анықтау және оны қажетті шаралар арқылы сәтті жүргізгенде ғана білікті және табысты маман бола алады. Кәсіби өзін-өзі жүзеге асыру, дамыту кәсіби қызметтің барлық түрлеріне тән деген ережеге сүйене отырып, болашақ әлеуметтік педагогтердің кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруы біздің мақаламыздың өзектілігін айқындап берді.

Кілтті сөздер: өзін-өзі жүзеге асыру, әлеуметтік педагог, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі актуализациялау, құзыреттілік, кәсіби өзін-өзі тану.

Кіріспе

Әлеуметтік педагог – бұл тәрбиеленушілердің отбасыларының және оқу орындарының әлеуметтік көзіншілігін жақсартуға арналған маман. Олар өзара іс-қимыл орнату арқылы жас ұрпаққа әлеуметтік бейімделу мен әлеуметтік дамуға көмек көрсету міндеттерін атқарады. Әлеуметтік педагогтар жетістіктерімен, тәжірибелерімен және біліктілігімен оқу орындары мен тәрбиеленушілердің отбасыларына әлеуметтік көзіншілік жасауға және оларды әлеуметтік тәрбиелеу мен бейімделуге өзара жұмыс істейді.

Әлеуметтік педагогтар оқу орындарында өзара іс-қимыл орнатып, әлеуметтік бейімделу және әлеуметтік дамуға көмек көрсету мәселелерімен және басқа мәселелерін шешуді жақсы білуі керек. Әлеуметтік педагогтар тәрбиеленушілердің әртүрлі санаттарымен жұмыс істейді: дамуында ауытқулары бар балалар, деструктивті мінез-құлқы бар балалар, «тәуекел тобындағы» балалар мен отбасылар. Бұл оның үздіксіз өзін-өзі жүзеге асыруы және кәсіби өсуі мен дамуын қажет етеді. Кәсіби өзін-өзі жүзеге асырудың көрсеткіштері: кәсіби жетістіктер, өзін-өзі тануға ұмтылу, құндылықтарды жүзеге асыру және құзіреттіліктер болып табылады [1].

Әлеуметтік педагогтың өзін-өзі тануы – бұл өзін-өзі растау мен өзін-өзі жетілдіруге енетін процесс. Сонымен қатар, бұл процесс анағұрлым кең және осы процестердің шекарасынан асып, жеке тұлғаның толыққанды дамуын қамтамасыз етеді.

Іске шығармашылық көзқарас және кез-келген, тіпті қарапайым, кәсіби мәселелерді шешуге шығармашылық компонентті қосу дағдылары қажет.

Әлеуметтік педагогтың өзін-өзі тануы, оның кәсіби өзін-өзі дамытудың осы деңгейіне жетуі оған өзінің кәсіби функцияларын сапалы орындауға, кәсіби қызметінің жоғары нәтижелеріне қол жеткізуге, тек кәсіби салада ғана емес, жалпы дамуға және жетілдіруге мүмкіндік береді. Жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруы оған өмірдің барлық аспектілерінде, өзінің өмірінде, өз қызметінде мағынаны көретін бақытты адам болуға мүмкіндік береді.

Әлеуметтік педагогтың кәсіби өзін-өзі дамытуы келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

- Әлеуметтік педагогтың өзін-өзі растауы;
- Әлеуметтік педагогтың өзін-өзі тануы;
- Әлеуметтік педагогтың өзін-өзі жетілдіруі [2].

Кәсіби өзін-өзі жүзеге асыру теориясының іргелі негіздерін АҚШ-та Г. Мюнстерберг, В. Джеймс, Р. Кетелл, Ұлыбританияда – Ч. Мейерс, Ч. Спирмен, Дж. Кокс, Францияда – А. Бинет, Т. Симон, В. Анри, А. Пьерон, Германияда В. Стерн, О. Липман, Ф. Гизе және басқалары белсенді жұмыс істеді. Ресейде В. А. Бобров, Т. Т. Джамгаров, К. К. Платонов,

Б. Ф. Ломов, Е. А. Климов, А. А. Крылов, М. А. Дмитриева, В. Н. Дружинин, Л. А. Коростылева, В. Д. Шадриков, А. И. Нафтульев және т.б. көптеген зерттеулер кәсіби дамуға арналды. Жеке тұлғаның өзін-өзі позитивті жүзеге асыру мәселелерін Орал мемлекеттік педагогикалық университетіндегі В. В. Байлук ғылыми мектебі әзірлейді және әр түрлі деңгейдегі ғылыми-зерттеу конференцияларының материалдарында үнемі көрініс табады [3].

Материалдар мен әдістер

Кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруы – бұл кәсіби қызмет саласындағы жеке тұлғаны өзекеңдіру процесі, кәсіби маманның субъективті әлеуетін өзгертуге бағытталған.

Әлеуметтік педагогтың кәсіби қызметіне дайындық төмендегілерді қамтиды:

Біріншіден, болашақ маманның стандартта белгіленген құзыреттері мен құзыреттіліктерінің болуы. Кәсіби білім берудегі құзыреттілік тәсілінің тұжырымдамалық аппаратын әзірлеуге В. И. Байденко, Э. Ф. Зеер, И. А. Зимняя, Ю. Г. Татура, А. В. Хуторский және т.б. сияқты зерттеушілер өз еңбектерінде көрсеткен. Қарастырылып отырған ұғымдарды анықтау мәселесінде қазіргі кездегі ғалымдардың пікірінше құзыреттілік деп кез-келген саладағы міндеттерді шешуге арналған белгілі бір қызметті жоғары деңгейде орындауға мүмкіндік беретін жеке тұлғаның көріністерінің жиынтығы деп мәлімдейді [4].

Негізгі құзыреттіліктерді жіктеудің негізі қазіргі әлеуметтік педагогтардың инвариантты іс-әрекеттері болуы мүмкін. Нақты жұмыс орнына қарамастан, ол келесі қызмет түрлерін орындауға дайын болуы керек: танымдық, коммуникативті, басқарушылық, құндылық-семантикалық, азаматтық-қоғамдық, ақпараттық, ғылыми-зерттеу, денсаулық сақтау-үнемдеу және мәдени-демалыс. Демек, педагогикалық білім (біліктілік (дәреже) бакалавр) даярлау бағыты бойынша білім алатын әлеуметтік педагогтың негізгі (базалық) құзыреттіліктерінің тізбесіне мыналарды қосқан жөн:

– танымдық немесе дүниетанымдық (ойлау мәдениетін білу, ақпаратты талдау, қабылдау, мақсат қою, оған жету жолдарын таңдау қабілеті; дүниетанымдық, әлеуметтік және жеке маңызды философиялық мәселелерді талдау қабілеті);

– коммуникативті (ауызша және жазбаша сөйлеуді логикалық тұрғыдан дұрыс құру қабілеті; көпшілік алдында сөйлеу, пікірталас және полемика дағдыларын қолдану; шет тілдерінің бірін меңгеру);

– басқарушылық немесе әлеуметтік-ұйымдастырушылық (әріптестермен өзара іс-қимылға, ұжымда жұмыс істеуге дайын болу; өз қызметінде нормативтік құқықтық құжаттарды пайдалануға дайын болу);

– құндылық-семантикалық бағыттағы құзыреттілік (мәдениеттің мағынасын адам өмірінің формасы ретінде түсіну және оны басшылыққа алу мүмкіндігі өз қызметінің негізгі мәдени құндылықтарымен, толеранттылықтың, диалог пен ынтымақтастықтың қазіргі заманғы қағидаттарымен);

– мемлекеттік қызметтегі (соның ішінде әлеуметтік саладағы) құзыреттілік деңгейі және мәдени ерекшеліктерге, тарихи мұра мен мәдени дәстүрлерге шыдамдылық пен құрмет көрсету қабілеті; тарихи процестің белсенді күштері мен заңдылықтарын білу, сондай-ақ адамның қоғамның тарихындағы және саяси ұйымындағы өз орнын түсіне білуі;

– ақпаратты жинаудың, сақтаудың және өңдеудің негізгі әдістерін, тәсілдерін және құралдарын пайдалануға дайындығы және қабілеті; компьютерлік ақпаратты басқару құралдарымен жұмыс істей білу; ғаламдық компьютерлік желілерде ақпаратпен жұмыс істеу дағдылары;

– денсаулықты сақтау қабілеті, оның ішінде дененің бейімделу мүмкіндіктерін арттыру және денсаулықты жақсарту үшін дене шынықтыру әдістерін қолдануға дайын болу; авариялардың, апаттардың және табиғи апаттардың ықтимал зардаптарынан қорғаудың негізгі әдістерін білу;

– мәдени-демалыс қызметі саласындағы шығармашылық құзыреттілік пен құндылықтарды дәріптеу [5].

Кәсіби құзыреттілікке келетін болсақ, кәсіби өзін-өзі табысты жүзеге асыру үшін әлеуметтік педагог әлеуметтенуде мәселелері бар балалар мен ересектердің әртүрлі санаттарының ерекшеліктерін білуі керек, олармен жұмыс істеу керек; әлеуметтік-педагогикалық технологияларды қолдана білу және оларды қолданудың тиісті дағдылары мен әдістерін меңгеру (алдын алу, бейімдеу, қалпына келтіру, әлеуметтік реинтеграция, қолдау және басқа да осыған ұқсас процестерге қатысты әдістер мен тәсілдер) [6].

Біз анықтағандай, құзіреттілік – кәсіби іс-әрекетті табысты жүзеге асыру үшін қажетті жеке қасиеттердің жиынтығы, оған қажетті білімдер мен дағдылар, сонымен қатар маманның психологиялық ерекшеліктері мен қарым-қатынастары жатады. Осы аспектілердің барлығы кәсіби салада табысқа жету үшін маңызды. Бұл әсіресе әлеуметтік педагогтар мен басқа да мамандар үшін маңызды. Әлеуметтік педагог үшін келесі психологиялық сипаттар ең маңызды: эмпатия, ойшылдық, жанашырлық, әсерлілік, икемділік, бейімделгіштік, жүйелілік, адамдық қадір-қасиетті құрметтеу, адамгершілік, кәсіпқойлық, тәртіптілік, мейірімділік, адалдық, адалдық,

идеялық ұстаным, бастамашылдық, адалдық, ұжымдық жұмыс, саяси саналылық, жауапкершілік, дербестік, өздігінен оқу, объективтілік, әділдік, зерделілік, шынайылық, шығармашылық, өзін-өзі бағалау, сезімталдық, эмоционалды интеллект [7].

Әлеуметтік педагог кәсіби қызметін сәтті жүзеге асыру үшін арнайы білім, дағдылар мен біліктерге қажетті болады. Оқушылармен жұмыс істеу, олардың жаңа білім алу әдістерін ұсыну және өзара іс-қимыл құру мәселелеріне шешу үшін коммуникациялық дағдылар мен дағдылар маңызды болады. Оқу процесі бойынша оқушылардың мотивациясын жоюға, ақпараттық қабілеттерін жетілдіруге, олардың адаптациясына және психологиялық мәселелерге жауап беру үшін психологиялық қасиеттер мен құндылық көзқарастары маңызды болады. Сондықтан да, әлеуметтік педагог кәсіби қызметін сәтті жүзеге асыру үшін білім, біліктер мен дағдылар, психологиялық қасиеттер мен құндылық көзқарастары бірдей маңызды болады.

Бірақ бұл көбінесе әлеуметтік мұғалімнің кәсіби өзін-өзі сәтті жүзеге асыруы үшін жеткіліксіз. Әлеуметтік педагогта нақты кәсіби өзін-өзі тану қалыптасуы керек.

Кәсіби өзін-өзі тану кәсіпқойдың өзі және оның құндылығы, жалпы іске қосқан үлесі туралы түсінігін қамтиды. Кәсіби өзін-өзі тану құрылымының ережелері өзара сәйкес келмейтін кездердегі тараулармен бірлескен жағдайлар үшін де пайдалы болады. Олар әдетте келесі ережелерді қамтиды: кәсіби өзін-өзі тану жоспарын құру, осы жоспарда кәсіби мақсаттары және мақсаттарды жетілдіру үшін қажетті жолдар туралы мәліметтер болады. Мақсаттарды жетілдіру үшін тіркелімдер жасау да осы тіркелімдердің бірі кәсіби өзін-өзі тану барысында білім алу үшін оқуға қатысты тараулар туралы мәліметтер болады. Тәжірибелік және өздік оқуда кәсіби өзін-өзі жетілдіру үшін тәжірибелермен бөлісу және өзін-өзі де үйрену қажетті.

Кәсіби өзін-өзі тану құрылымын жалпы түрде келесі ережелермен сипаттауға болады:

- 1) адамның кәсіби болмысын және оның осы мамандық аясында атқаратын рөлін білу;
- 2) адамның өз кәсібінің талаптары мен стандарттарына қаншалықты табысты және тиімді жауап беретіні;
- 3) адам өз еңбегін, жетістіктерін және қосқан үлесін әріптестері қалай мойындайтынын және бағалайтынын, сондай-ақ оның есімінің белгілі бір жетістіктермен немесе кәсіптегі мамандануымен қалай байланысты екенін түсінеді;
- 4) адам өзінің дағдылары, білімі, қабілеттері, сондай-ақ белгілі бір әлсіздіктері немесе кемшіліктері бар салалар туралы нақты түсінікке ие, бұл

оның күшті жақтарын тиімдірек пайдалануға және әлсіз жақтарын жоюға немесе жақсартуға жұмыс істеуге мүмкіндік береді;

5) адам өз кәсібінде неге қол жеткізгісі келетінін және ол үшін қандай мақсаттар маңызды екенін нақты түсінеді, оның даму мен жетістікке жетуіне ынталандыратын мотивтерін біледі [8].

Педагогикалық өзін-өзі тану рефлексиямен, өзінің ішкі әлеміне жүгінумен, онда болып жатқан процестерді бағалаумен тығыз байланысты, кәсіби қызметке деген ішкі мотивацияның негізі болып табылады. Демек, бұл сипаттама жас маманның жұмыс жағдайына бейімделуі, іске асырылатын іс-әрекеттің сапасы, кәсіби деформацияға бейімділік сияқты мәселелерді шешуде шешуші болады.

Кейбір жағдайларда мамандарды, оның ішінде әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлаудың заманауи жүйесі кәсіби тұлғаны қалыптастыруға жеткілікті көңіл бөлмеуі мүмкін. Осы аспектіні дамытуға бағытталған технологиялар мен тәсілдердің жоқтығы тұлғалардың бейімделу деңгейінің төмендігіне және жалпы кәсіптік қызметке жеткіліксіз дайындыққа әкелуі мүмкін. Дегенмен, жоғары білім беру жүйесінде әртүрлі тәсілдер бар екенін және әр оқу орнының ерекшеліктері әртүрлі болуы мүмкін екенін атап өткен жөн. Кейбір университеттер мен колледждер болашақ мамандардың кәсіби тұлғасын қалыптастыруға ықпал ететін инновациялық әдістер мен технологияларды белсенді түрде енгізе алады. Кәсіби өзіндік сананы қалыптастыру оқу орындарының белсенділігін және студенттердің жеке бастамасын қажет етеді. Студенттер қосымша білім беру бағдарламаларына, кәсіби қоғамдастықтарға, тағылымдамалар мен тәжірибелерге қатысу арқылы өздерінің кәсіби тұлғасын дербес дамыта алады. Жұмыс берушілер мен кәсіптік ұйымдар тұлғалардың кәсіби тұлғасын дамытуға белсенді түрде қолдау көрсетіп, олардың кәсіби өсуі мен бейімделуіне мүмкіндіктер беруі керек.

Кәсіби өзін-өзі жүзеге асыру әрбір маманның жеке ерекшеліктері мен қалауын көрсететін ерекше жұмыстың стилін дамытуды қамтиды. Кәсіби қызметтің жеке стилі жұмыстың нақты әдістерін, мәселелерді шешу тәсілдерін, клиенттермен немесе әріптестермен өзара әрекеттесу ерекшеліктерін қамтиды. Бұл стиль кәсіби тәжірибе мен үздіксіз өздігінен білім алу негізінде қалыптасады [9].

Кәсіби өзін-өзі дамыту кәсіби қызметтің барлық түрлеріне тән деген ережеге сүйене отырып, болашақ әлеуметтік мұғалімнің кәсіби өзін-өзі дамуы біздің зерттеуімізге қызығушылық тудырады. Ғалымдардың зерттеулеріне сүйене отырып біз болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруы кем дегенде үш кезеңде жүзеге асырылатынын анықтадық.

Бірінші кезең – индикативті. Ол студенттердің кәсіби ниеттерін, жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуы және оның кәсіби-педагогикалық бағыты туралы білім жүйесін қалыптастырудан тұрады. Бұл мақсатқа студенттердің әлеуметтік педагогика және психология бойынша дәстүрлі курстардың тақырыптарын, жеке ерекшеліктерін өзін-өзі тану бойынша практикалық сабақтарды өту арқылы қол жеткізуге болады.

Екінші кезең – формативті. Ол студенттердің өздерінің білімін тексеру, олардың кәсіби-педагогикалық бағытын және индивидуалды жетістіктерін анықтау және олардың дамуын қамтамасыз ету үшін қажетті ақпаратты қамтамасыз ету мақсатын қалыптастыруды қамтиды. Бұл мақсатқа, студенттердің жеке оқу жоспарларын құруы мен білім деңгейін бақылау, олардың өз білімін жетілдіру үшін жаңа технологиялардың қолданылуын және әртүрлі оқыту әдістемелерін қолдану керек.

Үшінші кезең – сомативті. Ол студенттердің кәсіби білімінің оқулықтық және сынайылық жағдайлардағы деңгейін анықтау мен оның өзін-өзінің жетістіктерін бақылауға арналған. Бұл мақсатқа, студенттердің кәсіби-педагогикалық бағытына қатысуға және қатысу сапасын бақылауға мүмкіндік беретін оқулық және сынайылық тапсырмаларды қолдану керек. Осы кезеңде студенттердің өзін-өзі тексеру және жүйеленісін бақылауға болады.

Төртінші кезең - ретроспективті. Ол студенттердің білім деңгейінің өзгерісін жетекке түсіруге арналған кезең. Бұл кезеңде студенттер олардың мектепке кіретінінен бұрынғы жылдарында нелерге үлгеріп келгенін, олардың кәсіби-педагогикалық бағытында нелерді атқарғанын, оларға оқуға қатысты қандай сұрақтарыңыз болғанын және осының барлық кезеңдерінде оқу туралы өзіндік түсіндірмелерінің нелерге қатысты болғанын қайталауға болады. Осы кезеңде әр студент өзінің оқуға бағытталғанын, мақсаттарын және оның білім деңгейінің өзгеруінің сабақтарын жүргізеді. Осылайша, студенттер өзін-өзінің білім деңгейінің нығайтуын ұғынуға және қажетті бағыттарды таңдауға мүмкіндік береді [10].

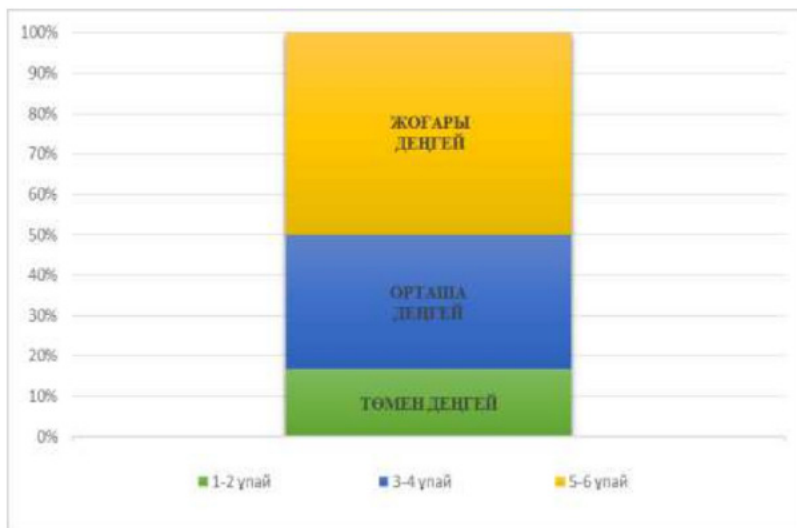
Осылайша, болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруы – бұл сыртқы кәсіби дайындық пен ішкі қозғалысты, адамның жеке қалыптасуын (кәсібилік жеке тұлға үшін құндылыққа айналған кезде) біріктіру процесі деп айтуға болады. Демек, кәсіби өзін-өзі жүзеге асырудың негізгі кезеңдеріне кәсіби дайындық, кәсіби қызмет және кәсіби жетілдіру жатады.

Нәтижелер және талқылау

Біз енді болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби деңгейін анықтау мақсатында зерттеу жұмысын ұйымдастырдық. Зерттеу университеттің әлеуметтік педагогика кафедрасының студенттеріне жүргізілді. Зерттеуге 20 болашақ әлеуметтік педагогтар қатысқан болатын. Зерттеудің мақсаты

– болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби біліктілігін зерттеу. Зерттеу барысында студенттерге 10 сұрақтан тұратын сауалнама берілді, ол жерде болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби деңгейін анықтайтын және білім, білік, дағдыларының қалыптасу деңгейін анықтауға көмектесетін сұрақтар болды.

Кәсібилік деңгейін анықтау үшін ұпайлардың қосындысы төмендегідей деңгейлерге сәйкес келеді:

Сурет 1 – Сауалнама әдісінің ұпайларының қосындысы бойынша деңгейлер

Сауалнама бойынша болашақ әлеуметтік педагогтардан алынған нәтижелерге келсек, төмендегідей нәтижелер алынды.

Кесте 1 – Сауалнама әдісінің нәтижелері

Р/с	Ұпай сандары	Деңгейлері
1	3	орташа
2	6	жоғары
3	2	төмен
4	3	орташа
5	2	төмен

6	4	орташа
7	5	жоғары
8	4	орташа
9	2	төмен
10	6	жоғары
11	3	орташа
12	2	төмен
13	3	орташа
14	4	орташа
15	5	жоғары
16	4	орташа
17	2	төмен
18	4	орташа
19	3	орташа
20	5	жоғары

Сауалнама нәтижесінде болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби біліктілік деңгейі 25 % төмен, 25 % жоғары, 50 % орташа деген нәтиже алынды (2 сурет). Атап айтқанда болашақ мамандар өз біліктіліктерін арттыру кезінде өзін-өзі жүзеге асыруды, өзін дамытуды маңызды деп санамайды. Яғни, студенттердің басым бөлігінде құзыреттіліктер қалыптаспаған. Бұл дегеніміз болашақ мамандардың әлі де кәсіби біліктілігін, өзін-өзі жүзеге асыруын дамыту қажеттігі анықталды.

Сурет 2 – Сауалнама әдісінің көрсеткіші

Қорытынды

Қорыта келе, әлеуметтік педагогтардың кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруы бірқатар факторларға байланысты. Олардың ішінде жалпы және арнайы кәсіби білім, дағды, психологиялық сапалар мен құндылық көзқарастар, сонымен қатар кәсіби өзіндік сана маңызды. Жалпы мәдени және кәсіби құзыреттіліктер мен құндылықтарды дамытудың да маңызы зор. Әлеуметтік педагогтардың табысты кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруы кәсіби өсуді ғана емес, сонымен қатар кәсіби сәйкестікті нығайтуды қамтамасыз ететін осы компоненттердің барлығы болған жағдайда мүмкін болады. Бұл мақсаттарға жету үшін әлеуметтік педагогтардың кәсіби өсуіне, даярлануына және қолдауына қолайлы жағдай жасау қажет, өйткені әлеуметтік педагогтардың кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруы кәсіби дайындықтың әртүрлі аспектілері мен құрамдас бөліктеріне назар аударуды талап ететін күрделі және көп қырлы процесс.

Сонымен, әлеуметтік педагогтардың кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруының құзыреттіліктері, психологиялық қасиеттері және құндылық негіздері сияқты маңызды аспектілерін қарастырдық. Кәсіби дайындық процесінде басты рөл атқаратын кәсіби өзін-өзі тануға ерекше көңіл бөлінеді. Түлектердің бейімделуінің жоғары деңгейін және олардың әлеуметтік-педагогикалық салаға табысты енуін қамтамасыз ету үшін оқу процесінде кәсіби өзіндік сананы мақсатты түрде қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізу қажет. Бұл әлеуметтік педагогтар арасында кәсіби өзіндік сананы дамыту өте маңызды болғандықтан, сәйкес әдістер мен технологияларды әзірледі, сонымен қатар оқу процесінде студенттерді психологиялық қолдауды күшейтуді талап етеді.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Кудинов, С. И., Кудинов, С. С., Горбанева, Л. А.** Психологический анализ профессиональной самореализации личности психологов [Текст] // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 4(18). – С. 431–434.

2 **Шарипов, Ф. В.** Профессиональная компетентность преподавателя вуза [Текст] // Высшее образование сегодня. – 2010. – №1. – С. 72–77.

3 **Столяренко, Л. Д.** Педагогическая психология [Текст]. – Ростов н/Д. : Феникс, 2003. – 125 с.

4 **Климов, Е. А.** Психология профессионального самоопределения [Текст]. – М. : Академия, 2004. – 112 с.

5 **Ефремова, О. И.** Мифологизированные компоненты профессионального сознания будущих психологов образования и их коррекция [Текст] // Научно-методический журнал «Концепт». – 2012. – № 55. – С. 26–30.

6 **Руденко, А. М.** Основы педагогики и психологии [Текст]. – М. : Феникс, 2018. – 384 с.

7 **Мардахаев, Л. В.** Социальная педагогика [Текст]. – М. : Гардарики, 2005. – 269 с.

8 **Воронин, А. С.** Словарь терминов по общей и социальной педагогике [Текст]. – Екатеринбург : ГОУ-ВПО УГТУ-УПИ, 2006. – 135 с.

9 **Шалова, С. Ю.** Профессиональные ценности в системе ценностных ориентаций студентов педвуза [Текст] // Интернет-журнал «Науковедение». – 2013. – № 3(16). – 153 с.

10 **Дружилов, С. А.** Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический подход [Текст]. – Новокузнецк, 2005. – № 8. – С. 26–44.

REFERENCES

1 **Kudinov, S. I., Kudinov, S. S., Gorbaneva, L. A.** Psihologicheskiy analiz professional'noj samorealizacii lichnosti psihologov [Psychological analysis of professional self-realization of the personality of psychologists] [Text]. // Vektor nauki TGU. – 2011. – №4(18). – P. 431–434.

2 **Sharipov, F. V.** Professional'naja kompetentnost' prepodavatelya vuza [Professional competence of a university teacher] [Text] // Vysshee obrazovanie segodnja. – 2010. – № 1. – P. 72–77.

3 **Stoljarenko, L. D.** Pedagogicheskaja psihologija [Educational psychology] [Text]. – Rostov n/D. : Feniks, 2003. – P. 125.

4 **Klimov, E. A.** Psihologija professional'nogo samoopredelenija [Psychology of professional self-determination] [Text]. – Moscow : Akademija, 2004. – P. 112.

5 **Efremova, O. I.** Mifologizirovannye komponenty professional'nogo soznaniya budushhix psihologov obrazovaniya i ih korrekciya [Mythologized components of professional consciousness of future educational psychologists and their correction] [Text] // Nauchno-metodicheskij zhurnal «Koncept». – 2012. – № 55. – P. 26–30.

6 **Rudenko, A. M.** Osnovy pedagogiki i psihologii [Fundamentals of pedagogy and psychology] [Text]. – Moscow : Feniks, 2018. – P. 384.

7 **Mardahaev, L. V.** Social'naja pedagogika [Social pedagogy] [Text]. – Moscow : Gardariki, 2005. – P. 269.

8 **Voronin, A. S.** Slovar' terminov po obshhej i social'noj pedagogike [Dictionary of terms on general and social pedagogy] [Text]. – Ekaterinburg : GOU-VPO UGTU-UPI, 2006. – P. 135.

9 **Shalova, S. Ju.** Professional'nye cennosti v sisteme cennostnyh orientacij studentov pedvuza [Professional values in the system of value orientations of pedagogical university students] [Text] // Internet-zhurnal «Naukovedenie». – 2013. – № 3(16). – P. 153.

10 **Druzhilov, S. A.** Professional'naja kompetentnost' i professionalizm pedagoga: psihologicheskij podhod [Professional competence and professionalism of a teacher: a psychological approach] [Text]. – Novokuzneck, 2005. – № 8. – P. 26–44.

Басып шығаруға 08.12.23 қабылданды.

Ж. Ш. Бактыбаев¹, *А. С. Сейткалым²

^{1,2}Казахский национальный университет имени аль-Фараби,

Республика Казахстан, г. Алматы.

Принято к изданию 08.12.23.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ САМОРЕАЛИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ

В данной статье рассматриваются компетенции, психологические качества и ценностные основы, играющие важную роль в профессиональной подготовке социальных педагогов и оказывают влияние на их профессиональную самореализацию. В этом контексте профессиональное самосознание является важным аспектом профессиональной подготовки социальных педагогов, формирование профессионального самосознания в процессе обучения имеет свои обоснованные причины. Социальные педагоги работают с различными категориями детей, что, в свою очередь, свидетельствует о том, что она нуждается в непрерывной самореализации и профессиональном росте и развитии. Известно, что самореализация в аспекте профессиональной деятельности социальных педагогов актуальна. Это связано с тем, что в связи с активизацией образовательных тенденций данный вид деятельности становится корнем качественных показателей работы специалистов. При анализе проблем общепрофессиональной самореализации, профессионального самоопределения ученые указали, что эта область рассматривается не только в рамках одной науки, но и как целостный научный аспект. Это связано с тем, что любой специалист может стать квалифицированным и успешным специалистом только при успешном самоопределении и проведении его с помощью необходимых мер.

Исходя из положения о том, что профессиональная самореализация, развитие присущи всем видам профессиональной деятельности, профессиональная самореализация будущих социальных педагогов определила актуальность нашей статьи.

Ключевые слова: самореализация; социальный педагог; саморазвитие; самоактуализации; компетентность; профессиональное самосознание.

Zh. Sh. Baktybaev¹, *A. S. Seitkalym²

^{1,2}Al-Farabi Kazakh National University,

Republic of Kazakhstan, Almaty.

Accepted for publication on 08.12.23.

PROFESSIONAL SELF-REALIZATION OF SOCIAL EDUCATORS

This article explores the competencies, psychological qualities, and values that contribute to the professional development of social educators and their ability to fulfill their potential. It emphasizes the importance of cultivating professional self-awareness during their training as a deliberate process. Social educators work with various categories of children, which, in turn, indicates that they need continuous self-realization and professional growth and development. It is known that self-realization in the aspect of professional activity of social educators is relevant. This is due to the activation of educational trends that this type of activity becomes the root of the qualitative indicators of the work of specialists. When analyzing the problems of general professional self-realization, professional self-determination, scientists pointed out that this area is considered not only within the framework of one science, but also as an integral scientific aspect. This is due to the fact that any specialist can become a qualified and successful specialist only with successful self-determination and carrying it out with the help of necessary measures. Proceeding from the position that professional self-realization, development are inherent in all types of professional activity, professional self-realization of future social educators determined the relevance of our article.

Keywords: self-realization; social pedagogue; self-development; self-actualization; competence; professional self-awareness.

Теруге 08.12.2023 ж. жіберілді. Басуға 27.12.2023 ж. кол қойылды.

Электронды баспа

1960 Кб RAM

Шартты баспа табағы 8.57.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4169

Сдано в набор 08.12.2023 г. Подписано в печать 27.12.2023 г.

Электронное издание

1960 Кб RAM

Усл.п.л. 8.57. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4169

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.pedagogic-vestnik.tou.edu.kz